

Pientä lisää reittiin

Virittäjässä 1955 (ss. 176—,179) minulla oli prof. Martti Rapolan kanssa keskustelua *reitti* sanasta. En halua toistaa ennen sanottua, esitän vain vähäisiä täydennyksiä.

Tuo merimiesten *reit* 'reitti', josta otetaan ohjeita tähtien mukaan, ei ole suinkaan nuori, sillä se esiintyy jo Wiedemannin ensi painoksessa 1866 ja on varmasti kansanomainen, merimiehiltä saatu. Muoto *reid* on kirjallinen. Tavallisesti sanotaan vain *reidi peal* 'laivojen ankkuripaikalla sataman lähellä, redillä', mutta myös esim. *purjetasime Tallinna reidil* 'purjehdimme Tallinnan reitillä', millä tarkoitetaan meritietä Tallinnasta ulkomerelle tai mereltä Tallinnaan. Nominatiivi on harvinaisempi, mutta Aavikin tiedonannon mukaan — häneltä sain apua sanakirjaanikin toimittaessani — sen »pitäisi olla» *reit*.

Ei ole kummeksittavaa, että venäjän *reid* 'ankkuripaikka merellä', olisi niinkään — jos sana siltä suunnalta olisi Itä-Suomeen lainautunut — saanut laajentuneen merkityksen. Eräs vanha viipurilainen sanoi *reittiä* ('laivojen kulkusuunta'), hyvin tutuksi, mutta ankkuripaikka oli *reti* (*laiva on retillä*). Tätä ruotsalaista lainasanaa ei sisävesistöjen seuduilla tunneta, eihän siellä mitään ulkosatamia tai sellaisia ankkuripaikkoja olekaan, on vain *reitti* vesistö- ja laajentuneena maastoterminä. Että vesistö*reitti* on alkuperäisempi, sitä pidän selvänä jo sanan levinneisyyteen katsoen.

Tiedusteluni Ruotsissa syksyllä 1955 antoivat vielä yhden hauskan tuloksen. Saarenmaalla syntynyt prof. Ränk ilmoitti 'reitin' vastineeksi sanan *rett* (*ret'*), mutta kävi ilmi, että se on muuta. Vanhat kuuluivat sanoneen tehneensä *reti Rīga* käytyään purjeaaloillaan Riassa. Ilmeisesti liivin *riēk* 'tie, matka' (suom. *retki*) sanan mukailua, palataalistuneet klusiilit vain vaihtuneet. Suurempiakin kompastuksia sattuu sanoja lainattaessa. — Prof. Julius Mägiste arveli *reit* muotoa suomesta tulleeeksi kirjalliseksi lainaksi (se esiintyy myös uudemmassa virol. kirjallisuudessa), mutta alkoi epäillä huomattuaan esiintymisen vanhuuden.

Käsitykseni mukaan on vir. *reit* (< keskialas. *reid*) yksi niistä monista lainasanoista, joita Viron merenkulku on tuonut erikoisesti Itä-Suomeen.

LAURI KETTUNEN